

הייתי תותם אותם באינו שזיא תיבת־דואר — דרך כלל של בנות שמצאו חן בעיני, או של מכרים.

הכרוזים האלה — הערות על המתרחש, ביקורת על מנהיגי היישוב, התקפה מוחצת על השלטון הבריטי — מילאו תפקיד חשוב מאד בניבוש החלטתי. הם הביאו מתגייסים רבים לשורות אצ"ל, יצרו סביבו אווירה של אהדה בחוגים הרבה יותר רחבים.

ברוך אהר אבי במוח: בכל השנים שעברו מאז לא קראתי איך פעם חומר כלשהו באותו צמא, באותו יחס של כבוד, כפי שקראתי את הדפים ההם. תוך כמה חודשים — ואולי היו אלה רק שבועות — הם נטעו בי, וברבים אחרים, החלטה חשובה מאד.

אני בטוח שאילו נפל לידי היום אחד הדפים האלה, הייתי תמה איך יכול להשפיע עלי. בוודאי היו הדברים נראים לי עכשיו פשטניים, פרי מוח באנאלי. אין לי שמץ של ספק שכן הם ניראו או לשליטים הבריטיים, כאשר קראו את תרגומם בדיווחי הבולשת.

מסקנה: בשלב כזה של התעוררות לאומית, יש כוח עצום גם למילה הכתובה הפשוטה ביותר. אין צורך בתיאודוס, בעיתונים מתוחכמים, ושום שילטון אינו מסוגל לשים קץ לתנועת הדפים המשופלים, החשובים והמסוכנים מכל נשק.

הדגל

5 **שני כמה ימים** הביא לי אחד מכתבי העיתון „מוזכרת“ מן המערכה בגדה — דגל פלסטיני פרימיטיבי, שנלקח מידי המפגינים באחת הערים. מקל פשוט, סיסת בד לבן, ועליה מצויר — בצד אחד בילבד — הדגל בארבעה צבעים. מבלי־משים חזר וזכרוני אחורה, אל הימים ההם.

אחרי שהצטרפתי לאירגון, עברתי לגור עם אחי המנות בכוח קטן, כשניים על שלושה מטרים, מאחרי חנות ברחוב דיונגוף, מול קפה כסיח (שלא היה מפורסם אז). אחי היה בית־רי. הוא היה מבוגר ממני בשלוש שנים, אבל הרגשתי את עצמי עליון עלי, שהרי הייתי במחלת. בלב אנשי אצ"ל בארץ היה אז בוז תהומי לבית־רי. שפעלה במסגרת חוקית, ושאנשיה לבשו מדים, הגורות־כתף, כובעי־מיצחיה. אנחנו אנב, תחושה זו של עליונות שכל מתחרת מקנה לחבריה, היא אחד הגורמים החשובים ביותר לליכודה ולכוחה. אין דבר המרומם את לבו של אדם יותר מאשר התחושה שהוא שייך לחבורה מוכשרת, לקבוצת אנשים המחפרים את נפשם למען הזולת.

לאחי היה רכוש גדול — דגל לאומי. איני יודע היכן סחב אותו. הוא חלה אותו מעל למיטתו, בין התמוגות של יוסף טרומפלדור ושלמה בריוסף. לי לא היה דגל, ולא ספק לקנותו. תחת זאת קניתי גיליונות של נייר מבריק, לבן וזכור, ותרכבתי מהם דגל. את המג'דודי עזרתי מגיליון שלישי, בצבע זהב. את הדגל המאלתר תליתי מעל מיטתי.

כך, כשהייתי חוזר לחדרן שלנו, אחרי אימון בנשק או זריקת כרוזים, היו מקדמים את פני שני הדגלים, התמוגות של הגיבורים, ואולי (אם זכרוני אינו מטעני) גם סיסמה אחת או שתיים. הכך שלנו דמה למועדון — מועדון שנועד לשנינו בלבד. האם יש משהו המלהיב נער בן 15 יותר מאשר דגל? האם היה דבר שלא הייתי מוכן לעשותו, למען הדגל?

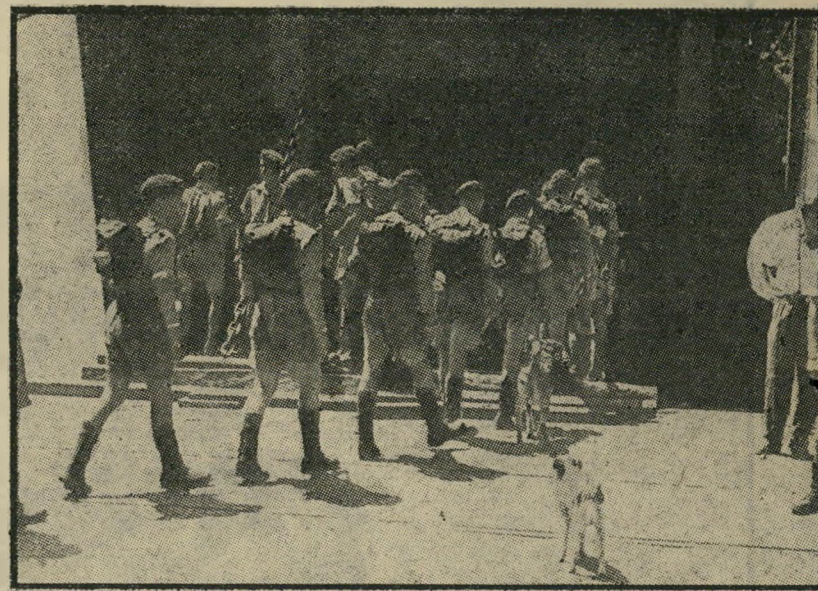
הדגל שלי היה עלוב מאד. אילו נפלתי באחת הפעולות בידי הבולשת ואנשיה היו עורכים חיפוש בחדרן זה, בוודאי היו צחקים בבזו למראה הגייר המבריק המודבק. אבל הדגל המאלתר הזה היה בוודאי מסוכן לשלטון יותר מאשר האקדה, בעל הנוקר השבור, שישמש לאימונים במחלקה שלי, והשהיה הבוי מתחת למיורון מיסתי.

תמחני, כיום, מה הייתי עושה או אילו הוציא השילטון חוק האוסר החזקת דגלים לאומיים. הרי הדגל הרישמי היה הדגל הבריטי, וכל דגל אחר היה דגל של מרי. חקיקה מסוג זה היתה איוולת, והבריטים היו הרבה יותר מדי חכמים מכדי לחוקקו. אילו היה קיים או חוק כזה, היינו מן הסתם מורידים את הדגלים מקירות החדרן שלנו. היינו מחביאים אותם מאחורי הארון, ושם היו מלהיבים אותנו עוד יותר. נדמה לי שדגל אסור מסוכן לשילטון אף מדגל מותר.

מסקנה: אין נשק נגד דגל.

ההפגנה

ה **ספר חלבן** פורסם ב־19 במאי 1939. אני זוכר את התאריך בדיוק גם כיום, אחרי 37 שנים.

המיצעד האחרון: התיילים הבריטיים האחרונים בחיפה

הספר חלבן הגביל את העלייה היהודית ואת רכישת הקרקעות. הוא ניראה לנו כמעשה־בגידה מחפיר מאין כמוהו. השיקולים הבריטיים לא עניינו אותנו.

את הקריאה להפגנה קיבלתי, כמדומני, ב„קשר“. הקשר היה פתק כתוב בידי מפקד המחלקה (או מפקד הגונדה), כפי שנקראה המחלקה אצלנו). בחור שעבד כנובה באירגון מכבי־אש המתנדבים. המקשר היה מעביר את הפתק מאיש לאיש, על אופניו. נקראנו בשעת־בוקר לכיכר מוגרבי. היה עלינו להמתין ברחובות הסמוכים לאות: תקיעה בהצוצלה.

הסתדרותנו בקבוצות קטנות, והצענו בסקרנות באנשים אחרים שהיו שם, הרבה נערים ונערות, וגם כמה מבוגרים. האם כל אלה הם חברינו באירגון? מעולם לא הייתי בטוח אם אכן שמעתי את התוצורה, או שזה היה רק נדמה לי.

הסוף: מחצצר בריטי מצדיע להודדת הדגל במאי '48

לפתע החלה נהירה גדולה לכיכר, מאישים הופיעו דגלים, והתחלנו צועדים גגוש גדול במעלה רחוב אלנבי, לעבר בית־הכנסת הגדול ופסי־הרכבת. איך לתאר את ההגשת האושר, את הדרות הכוח? הנח אנחנו, בלב מזודתנו הכבושה, פרקנו את עול השילטון הבריטי, את הפחד מפני שוטרינו ובלשיו?

היינו שיכורים. צעקנו עד כדי צרידות, „בוז! ויחי!“ היה זה אישר עילא כאשר אחד מאיתנו, הצועקים בני 15, תפס שניה של דומית והצליח לצעוק בעצמם סיסמה: „עליה חופשית!“ „בוז לשילטון הבריטי!“ „מות לבוגדים!“ ידענו שאישים, בתוך הגוש, נמצא מפקד היודע מה הוא עושה. לא ידענו מיהו, לא הכרנו איש מילבד מפקדינו הישירים, מפקדי הגונדות ומפקדי־הפלוגה. שאותם הערצנו כגיבורים ללא חת וללא דופי.

כמו בחלום עברו עלינו הרחובות המוכרים של חיפה: גאולה, שינקין, נחלת־בנימין, בלפור, מוא"ה, משני הצדדים הסתכלו בנו עוברי־דרכים ודיירי הבתים. צעקנו: „להצטרף! להצטרף!“ אך רק מעטים עשו זאת. הבטנו בבזו עמוק באחרים — פחדנים עלובים, בורגנים שמנים, יהודונים, בני־גטו. לא עלת כלל על דעתנו (כפי שעולח עתה על דעתי) שאולי נראינו בעיניהם כחבורה של נערים פרוצים המפידים את חוראות המוסדות הלאומיים המוסמכים, אשר קבעו תלכוח המונית שקשה ומסודרת למחרת היום. הגענו לבית־הכנסת הגדול, מישוה — איני יודע אם היתה זה איש־מחלתה, או עסקן דוויזיוניסטי — עלה על המדרגות הרחבות, והחל גואם: „אם אשכחן ירושלים, תישכח ימיני...“ צעקנו בזו יחיי במקומות הנכונים, הנואם ירה, הדגלים התחילו לזוז — וכף הגוש, שבוודאי מנה כבר כאלפיים איש, נע שוב.

בכל הדרך לא נתקלנו אף בשוטר או בחייל אחר. השולטון באינו נעלים מעד פני האדמה.

בסוף רחוב אלנבי נעצר הגוש האנושי, שם, מימין, בבית האחרון, שכנו מישרדי מישרד רישום הקרקעות, ה„טאבו“.

עמדנו, צעקנו, הייכנו, ואז נתגלה לעינינו מחזה מרחיב, שהקפיץ אותנו מרוב התלהבות: על גג הבית הופיע צעיר, יבידו דגל לאומי. הראשונים פרצו לתוך הבניין, הופיעו כעבור שניות בחלונות הקומה השנייה. החלונות נופצו, שולחנות וכיסאות עפו החוצה. ערימת של נייר — סיפרי־האחווה היקרים — נעלמו על הכביש. להבות פרצו מן החלונות למעלה, ונדלקו על הכביש למטה. השתלט עלינו שיכרון של הרס.

פיתאום עבר בנו חשמל. שמענו קוד שד מכוניות מכיוון רחוב יפו — תל־אביב. המישטרה הבריטית הגיעה.

המשך מטושטש בזיכרוני. התחלנו לסגת. היו יריות, הכביש התרוקן במהירות. ברחתי, יחד עם כמה מחברי הקבוצה שלי, לעבר פסי־הרכבת. הכרתי את העיר כאת כהידי. ידעתי היכן כפוסים הברולים במעקה שמשינו עברי הפסים, במעלה רחוב מיקוה־ישראל. האנגלים הסתערו לעברנו. חמקנו ונעלמנו.

חזרנו במהירות הביתה, כדי להימנע מלחיצער. מכוניות אנגליות החלו משוטטות בעיר, ואנחנו חמקנו ברחובות הצדדיים, בחצרות. ליבנו היה גודש, הראינו להם! שרפנו אותם! ירו עלינו! (תאמת היא שידו רק באוויר, אך בשעה כזאת כל ירייה נשמעת כאילו כונה אליך.) מעולם לא היתה הסגנה כזאת בארץ!

איש לא נהרג באותו ערב. האנגלים למודי־הניסיון נמנעו מכל עימות מייותר, והתערבו רק כשלא היה מנוס. אילו נהרג אחד מאיתנו, היה האירגון זוכה באהדה אדירה. החלטתנו היתה מתחשלת פייכמה, ואין ספק כל האירגון היה מתחזק מהר יותר. למחרת היום דיווחו העיתונים בכריטינה כי כמה נערים התפרעו בנתיאביב, שריהמשכות יכזו היה לרווח בפרלמנט שהאונקוסיה הי' בוגרת לא הצטרפה להפגנה, ואינה רוצה אלא בהחזרת החיים למסלולם התקין, במהירות האפשרית. בוחות־הביטחון שוקטים במצב, ויושם קץ להתפרעויות ביד קשה.

מסקנה: כל הפגנה היא התפרעות בעיני השילטון, והיא נעשית עלידי צעירים. האוכלוסיה הבוגרת אינה מצטרפת בשום מקום להפגנות אלימות.

מסקנה שנייה: רק שילטון טיפש תוקף הפגנות ללא־אבחנה, ורק שילטון טיפש מאד הורג מפגינים.